

Standpuntdocument Ieder(in)

Inclusief onderwijs: het beste van twee werelden

Het huidige systeem kraakt aan alle kanten

Kinderen met een beperking hebben niet dezelfde kansen als kinderen zonder beperking. De manier waarop het onderwijs in Nederland is georganiseerd draagt daar sterk aan bij. Vanaf het moment, in 1901, dat de leerplicht werd ingevoerd, kwam er speciaal onderwijs voor kinderen die niet konden meekomen in het reguliere onderwijs.

Deze inrichting van het onderwijs, via twee sporen, is sindsdien praktisch ongewijzigd gebleven. Regulier en speciaal onderwijs bestaan naast elkaar, met nauwelijks uitwisseling van expertise en bijna geen overstapmogelijkheden. Vanuit het speciaal onderwijs doorstromen naar een hogere opleiding is dan ook niet of nauwelijks mogelijk. Wel is het zo dat een deel van de ouders blij is met speciaal onderwijs, omdat het volledig is afgestemd op de beperkingen van hun kind. De prijs die ze ervoor betalen, is dat het kind vaak geen of weinig contact heeft met 'andere kinderen' (zonder beperkingen). Met andere woorden, de gescheiden schoolsystemen zorgen er ook voor dat kinderen met een beperking eigenlijk buiten de gewone samenleving komen te staan.

Dat deze inrichting van het onderwijs problematische kanten heeft, wordt al geruime tijd erkend. Veel kinderen blijken in geen van beide onderwijssystemen goed te passen, wat onder meer leidt tot een groeiend aantal thuiszitters. Als reactie hierop wordt in 2014 de Wet passend onderwijs ingevoerd. De doelen van de wet zijn een grote stap in de goede richting. Zoveel mogelijk kinderen moeten naar de school kunnen in hun eigen leefomgeving. Het kind zelf, met zijn kwaliteiten en onderwijsbehoefte, staat centraal en niet zijn beperking.

Passend onderwijs blijkt in de praktijk echter onvoldoende uit de verf te komen. Ouders en kind moeten zich opnieuw aanpassen aan het systeem in plaats van andersom. Het gevolg is dat veel kinderen met een beperking verstoken blijven van onderwijs dat werkelijk bij ze past. En dus groeit het aantal leerlingen in het speciaal onderwijs weer en ook het aantal thuiszitters.

Inclusief onderwijs als antwoord op de huidige problemen

De problemen in het onderwijs zijn een weerspiegeling van de manier waarop de maatschappij zich lange tijd heeft opgesteld tegenover mensen met een beperking. Mensen met een beperking werden gezien als buitenstaanders, die anders zijn en apart behandeld moeten worden. Met de nodige hulp konden ze zich wellicht optrekken tot het normale niveau. Maar dan moesten ze wel bereid zijn om zich aan te passen. Want de samenleving was nu eenmaal ingericht voor Jan modaal, de doorsnee Nederlander.

Gelukkig is dat beeld inmiddels drastisch aan het veranderen onder invloed van een wereldwijde emancipatiebeweging. De weerslag daarvan is het VN-verdrag Handicap, dat in 2016 volledig van kracht is geworden in Nederland. Hiermee onderschrijft de Nederlandse overheid dat **niet** mensen met een beperking zich moeten aanpassen maar de maatschappij. De maatschappij moet *inclusief* worden, zodat mensen met een beperking er volledig bijhoren en naar vermogen mee kunnen doen. En wat voor de maatschappij geldt, geldt ook voor het onderwijs. De invoering van het verdrag betekent dat de overheid zich verplicht om het onderwijs inclusief te maken.

ieder(in)

Inclusief onderwijs is in de visie van Ieder(in) een oplossing voor de al jaren spelende problemen. Van deze onderwijshervorming die op basis van het VN-verdrag nodig is, profiteert het kind met een beperking. Dat kind hoort er in dit nieuwe schoolsysteem als vanzelfsprekend bij en krijgt daardoor veel betere kansen om te groeien en zich te ontwikkelen. Kinderen zullen hierdoor niet langer tussen wal en schip vallen, omdat er niet langer strikt gescheiden sporen zijn.

Waarom moet het onderwijs volgens het VN-verdrag voldoen?

In artikel 24 van het VN-verdrag Handicap wordt het recht op onderwijs van personen met een handicap uitgewerkt. Het onderwijs dient drie doelen:

1. volledige ontwikkeling van menselijk potentieel, uitgaande van menselijke diversiteit;
2. optimale ontwikkeling van persoonlijkheid, talenten en creativiteit en, naar staat van vermogen, van mentale en fysieke mogelijkheden;
3. in staat gesteld worden om effectief te participeren in een vrije maatschappij.

Het verdrag gaat uit van een inclusief onderwijssysteem dat niemand uitsluit en waar je, ongeacht je handicap, aan mee kunt doen. Voor het basisonderwijs en voortgezet onderwijs geldt dat sprake is van "gelijkheid met anderen in de gemeenschap waar personen met een handicap leven". Dit betekent dat het voor iedereen mogelijk moet zijn om in de buurt van thuis naar school te gaan.

Vier basisprincipes voor de ontwikkeling van inclusief onderwijs

Op basis van ervaringsdeskundigheid heeft Ieder(in) artikel 24 van het verdrag vertaald naar vier basisprincipes waaraan het (inclusief) onderwijs moet voldoen. Deze basisprincipes hebben enerzijds te maken met de kernwaarde 'erbij horen' en anderzijds met de kernwaarde 'uniek zijn'.

Erbij horen:

- **Basisprincipe 1: Ontmoeten**

Op school is het volstrekt normaal dat leerlingen met en zonder handicap elkaar regelmatig ontmoeten. Ieder kind, dus ook degene die het beste af is in een specialistische leeromgeving verder weg, ontmoet zeer regelmatig de leeftijdgenoten uit de buurt, zodat het wordt opgenomen in de leefgemeenschap nabij thuis

- **Basisprincipe 2: Meedoen**

Alle leerlingen op school doen mee, maken mee, besluiten mee en tellen mee. Voor ieder kind wordt gekeken wat hiervoor kan en nodig is.

Uniek zijn:

- **Basisprincipe 3: Gelijke kansen**

Alle leerlingen hebben talenten en hebben gelijke kansen om deze te ontwikkelen. Obstakels die het benutten van gelijke kansen verhinderen, worden weggenomen. Toegankelijkheid wordt de standaard, zowel fysiek (bijv. gebouw, openbaar vervoer) als sociaal (gezien worden als de mens die je bent, dus meer dan je beperking)

- **Basisprincipe 4: Keuzevrijheid**

Iedere leerling heeft de mogelijkheid om te kiezen welke school en welke vorm van onderwijs het beste past. Voor leerlingen in het basisonderwijs en voortgezet onderwijs is nabijheid - dicht bij huis - een belangrijke randvoorwaarde. Ouders van leerlingen worden, vanuit hun ervaringsdeskundigheid, als gelijkwaardige gesprekspartner betrokken bij maatwerkoplossingen.

ieder(in)

De vier basisprincipes bieden houvast om aan de slag te gaan met inclusief onderwijs en het VN-Verdrag Handicap. Het in praktijk brengen van deze basisprincipes leidt er toe dat regulier onderwijs en speciaal onderwijs dichter bij elkaar komen te staan. Als een kind met een beperking nu naar het regulier onderwijs gaat, dan gebeurt dat vaak met het oog op 'erbij horen'. En ouders kiezen voor speciaal onderwijs vanwege onderwijs op maat dat aansluit bij het 'uniek zijn' van hun kind. Met andere woorden, wanneer je op het moment prioriteit geeft aan de ene kernwaarde doe je concessies aan de andere. Inclusief onderwijs biedt, naar de mening van Ieder(in), een uitgelezen kans om de twee kernwaarden samen te brengen. Dat kan door een rijke leeromgeving te creëren, waar zowel regulier als speciaal onderwijs deel van uitmaken. Oftewel: het onderwijs combineert het beste van twee werelden.

De uitwerking in de praktijk

Inclusief onderwijs wordt niet van de ene op de andere dag gerealiseerd. Maar de onderwijswereld kan er wel vanaf nu aan gaan werken. Daarbij is het goed om voor ogen te houden waar we uiteindelijk naartoe willen. In de visie van Ieder(in) omvat inclusief onderwijs de volgende zaken:

- **De hele schoolcultuur ademt inclusie**

Kinderen weten van jongs af aan niet beter dan dat het normaal is dat we allemaal anders zijn en daarmee ook gelijk. Ze trekken samen op en helpen elkaar als dat nodig is, zonder zich opgelaten te voelen. De kinderen die op een andere plek leren vanwege extra specifieke zorg worden regelmatig betrokken bij activiteiten op school en in hun eigen leefomgeving. Ook zij doen volwaardig en gelijkwaardig mee.

- **Er is voor ieder kind een rijke leeromgeving beschikbaar waarin het kind zich kan ontwikkelen en thuis voelen**

Daartoe is het beste van het huidige regulier en speciaal onderwijs bij elkaar gebracht en aangevuld met nieuwe inzichten. Hier profiteren overigens alle kinderen van. Ook kinderen zonder beperking hebben baat bij onderwijsmethodes uit het speciaal onderwijs. Denk bijvoorbeeld aan het werken in een prikkelarme omgeving. In het algemeen geldt: kinderen met en zonder beperking krijgen waar mogelijk samen les en indien nodig of gewenst apart.

- **Er is eindelijk keuzevrijheid**

Ouders hebben de vrijheid om te kiezen wat zij de beste plek vinden voor hun kind. Als onderdeel van de driehoek leerkracht-zorgprofessional-ouder worden ze als gelijkwaardige gesprekspartners betrokken bij het zoeken naar maatoplossingen.

- **De school en het kind zijn onderdeel van een inclusieve maatschappij**

De school staat niet op zich, maar maakt deel uit van de totale leefwereld van het kind. Scholen gaan bewust relaties aan met de buurt en de omringende maatschappij. Zodat alle kinderen al jong het gevoel krijgen erbij te horen. Op school en in de maatschappij.

- **Het onderwijssysteem voegt zich naar het kind in plaats van andersom**

De wettelijke, financiële, organisatorische, fysieke en sociale obstakels van vandaag zijn omgebogen naar ondersteunende randvoorwaarden. Regels zijn flexibel en gericht op het creëren van gelijke kansen voor leerlingen met verschillende behoeften en wensen. Het totale team op een school beschikt over voldoende middelen. Er zijn 'extra handen' in de klas en de leerkrachten zijn voor het geven van inclusief onderwijs adequaat opgeleid.